

Esteetön Sipoo 2017–2020

Esteettömyys palvelee kaikkia

Sisältö

ESIPUHE

1. JOHDANTO	1
2. MITÄ ON ESTEETTÖMYYS	1
2.1. Esteetön toimintaympäristö	2
2.2. Toimintaesteiset	3
3. ESTEETTÖMYTTÄ KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ	3
4. ESTEETTÖMYYS KAAVOITUKSESSA JA RAKENNUSVALVONNASSA	5
5. ESTEETTÖMYYS JA PALVELUNTARJONTA KUNNASSA	6
6. VISIO JA TAVOITTEET	8
7. TOIMENPITEET ESTEETTÖMYYDEN LISÄÄMISEKSI	9
8. YHTEENVETO	12

Liitteet

Liite 1: Selvitykset esteettömyysvaatimusten kustannusvaikutuksista rakentamiseen

Liite 2: Toimimiseen liittyvät esteet

Liite 3: Esteettömyyteen liittyvä ohjeistusta ja kirjallisuutta

Liite 4: Esteettömyyttä edistävät suunnitteluperiaatteet

Liite 5: Rakennusvalvonnan ohjeet ja tavoitteet

Liite 6: Verkkosivustojen esteettömyys

ESIPUHE

Sipoon kunnan vammaispoliittisen ohjelman 2013–2016 toimenpide-ehdotuksista yksi ohjasi esteettömyysohjelman laatimiseen yhdessä vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston kanssa. *Esteetön Sipoo 2017–2020* -ohjelmassa määritellään visio, tavoitteet sekä konkreettiset toimenpiteet esteettömyyden ja saavutettavuuden lisäämiseksi.

Esteettömyysasioiden huomioon ottaminen lisää kasvutavoitteisen Sipoon vetovoimaa ja tuo esille kunnan halun huolehtia asukkaistaan ja toivottaa uudet asukkaat tervetulleiksi.

Kunnan toimintaa ohjaavien arvojen – palvelualttius, avoimuus ja kekseliäisyys – tulee näkyä myös esteettömän ympäristön ja esteettömien palvelujen edistämisenä.

Esteettömyysohjelman toteuttamisella halutaan kehittää Sipoota, tuottaa ja korjata palveluita ja tehdä ympäristöä esteettömiksi kaikille asukkailla. Esteetön ympäristö ja esteettömät palvelut mahdollistuvat eri toimijoiden välisellä yhteistyöllä ja vuorovaikutteisella suunnittelulla, joka ei unohda käyttäjäkunnan osallistamista. Eri osapuolten sitoutuminen ohjelman toimeenpanoon on edellytys tavoitteen saavuttamiseksi. Esteettömyys palvelee lapsiperheitä, ikääntyviä, tilapäisesti toimintarajoitteisia, toimintaesteisiä, kantamusten kanssa liikkuvia – meitä kaikkia.

Esteetön Sipoo 2017–2020 -ohjelman on valmistellut työryhmä, joka on toiminut vuosina 2015–2017. Eri työvaiheina työryhmään ovat osallistuneet:

Helena Räsänen, puheenjohtaja	Sosiaali- ja terveysosasto, ikääntyneiden ja vammaisten palvelut
Nina Helenius	Sosiaali- ja terveysosasto, fysioterapia
Jessica Lökfors	Sosiaali- ja terveysosasto, vammaispalvelut
Tuula Wackström	Sosiaali- ja terveysosasto, kotihoito ja vammaispalvelut
Johanna Horelli	Kehitys- ja kaavoituskeskus, kaavoitus
Rita Lönnroth	Kehitys- ja kaavoituskeskus, kuntasuunnittelu
Ulla-Maija Upola	Tekniikka- ja ympäristöosasto, rakennusvalvonta
Annelie Åkerman-Anttila	Sivistysosasto, kulttuuri ja vapaa-aikapalvelut
Tuula Räikkönen	Vammaisneuvosto
Pauli Heikkilä	Vanhusneuvosto

1. JOHDANTO

Sipoo on muuttovoittoinen kunta. Viimeisten viiden vuoden aikana vuotuinen väestönkasvu on vaihdellut 0,6–2,7 prosentin välillä ollen keskimäärin noin 1,5 prosenttia. Kunnassa oli 19 922 asukasta vuoden 2016 lopussa.

Sipoon yleiskaava 2025:n lähtöoletus on voimakas väestönkasvu. Kuntastrategian mukaan Sipoo on vetovoimainen kunta, joka vastaa metropolialueen kasvuhaasteisiin. Asuminen lähellä työtä ja luontoa on mutkatonta ja turvallista.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden merkitys korostuu tulevien vuosien aikana, kun ikäihmisten määrä kasvaa. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan Sipoossa 75 vuotta täyttäneiden määrä nousee 17 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Vuoden 2016 lopussa Sipoossa oli 75 vuotta täyttäneitä 1 395, vuonna 2020 heidän määränsä arvioidaan olevan 1 634. Vuonna 2015 Sipoossa vammaispalvelujen piirissä oli noin 300 henkilöä.

2. MITÄ ON ESTEETTÖMYYS

Esteettömyys tarkoittaa kaikkien kansalaisten sujuvaa osallistumista työntekoon, opiskeluun, harrastuksiin ja kulttuuriin. Esteettömyys merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon.

Ympäristö on suunniteltava ja rakennettava siten, että jokainen iästä, sukupuolesta, terveydentilasta ja sosiaalisesta, psyykkisestä ja fyysisestä toimintakyvystä riippumatta voi toimia ympäristössä ja käyttää palveluja. Myös palveluja on tuotettava esteettömällä tavalla. Esteettömyys on parhaimmillaan lähes näkymätöntä, mutta se ei synny itsestään.

Esteettömyyttä ei tule nähdä erityisratkaisuna, vaan kaikkien kuntalaisten liikkumista, osallistumista ja toimintaa helpottavana kunnan tapana toimia. Esteetön rakennettu ympäristö ja palvelujen hyvä saavutettavuus parantavat jokaisen elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimintaesteisille ja ikääntyville edellytyksiä elää itsenäisesti.

Esteettömyyteen panostaminen on myös yhteiskuntataloudellisesti kannattavaa. Suhteellisen yksinkertaisilla toimenpiteillä ja pienillä varoilla voidaan muuttaa esimerkiksi tietoa, toimintoja ja fyysinen ympäristö sellaisiksi, että kaikki toimintaesteiset voivat osallistua yhteiskuntaan. Näillä toimenpiteillä saadaan asukkaat voimaan paremmin, kouluttautumaan

ja sijoittumaan työelämään, mikä myös osaltaan vaikuttaa positiivisesti ihmisten terveydentilaan. Mitä paremmin yhteiskunta sopeutetaan siihen, että kaikki pääsevät siihen osallistumaan, sitä vähemmän on tarvetta kunnan ja muiden viranomaisten ylläpitämiin henkilökohtaisiin tukitoimenpiteisiin.

Kunnan ja muiden viranomaisten lisäksi myös tavaroita ja palveluja tarjoavat yritykset ja yhdistykset ovat lain mukaan velvollisia tekemään kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida, saada koulutusta, työtä, yleisesti tarjottavia tavaroita ja palveluja, samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

2.1. Esteetön toimintaympäristö

Esteetön toimintaympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimimiskykynsä perusteella. Esteetön ympäristö on välttämätön etenkin eri tavoin toimintaesteisille ja lastenvaunujen, pyörän tai raskaiden kantamusten kanssa kulkeville sekä ikääntyville jotta he voivat toimia arjessa yhdenvertaisella tavalla.

Esteetön ympäristö mahdollistaa itsenäisen asumisen ja asioimisen monille, jotka huonosti toimivassa ympäristössä olisivat toisten avun varassa. Esteettömyys auttaa suuresti kaikkia muitakin, kun esimerkiksi tavaroiden kuljettaminen, siivous ja tilojen huolto helpottuvat. Esteetömyydessä ympäristössä kaikkien on mukava olla ja toimia.

Rakennetun ympäristön esteettömyys ei ole vain liikkumisen esteettömyyttä, vaan myös hyviä kuuntelun ja näkemisen olosuhteita ja selkeitä, helposti orientoitavia tiloja.

Esteettömyyden huomioon ottaminen tilojen rakentamisessa ei yleensä aiheuta merkittäviä lisäkustannuksia, vaan edellyttää ainoastaan hyvää suunnittelua. Pitkällä aikavälillä esteettömyys tulee edullisemmaksi, sillä tilojen toimivuus vähentää muutostarvetta, lisää eri toimintojen sujuvuutta ja nopeuttaa esimerkiksi kaupoissa suurten ihmismäärien asiointia ja siirtymistä paikasta toiseen.

Esteettömyydestä johtuvat kerrostalojen rakentamiskustannukset ovat alhaiset suhteessa niihin saataviin hyötyihin. Esteettömyysvaatimusten kustannusvaikutuksista rakentamiseen laadittujen selvitysten mukaan esteettömyysmääräyksistä aiheutuvat kustannukset ovat vain noin 1–2 prosenttia asuinneliömetrin rakentamiskustannuksista, liite 1. Helsingin tämänhetkisten rakentamiskustannusten perusteella ne liikkuvat kuusikerroksisen kerrostalon esimerkkilaskelmissa välillä 31–64 euroa/asuinneliömetri (alv 24 %).

Monet esteettömyyteen tähtäävät rakennetun ympäristön ohjeet lisäävät myös turvallisuutta kuten hyvään valaistukseen, käsijohteisiin molemmin puolin portaita ja kynnyksittämiin kulkuväyliin liittyvät ohjeet.

Vuodenaikojen ja sääolojen vaihtelu tuottaa haasteita esteettömän fyysisen ympäristön ylläpitoon, esimerkiksi katujen kunnossapidon osalta lumenauraus ja hiekoitus talvella sekä hiekan poisto keväällä.

Luonnossa oleskelu ja liikkuminen lisäävät ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Lähivirkistysmahdollisuudet ovat erityisen tärkeitä niille toimintaesteiselle, jotka eivät helposti pääse kauempana sijaitseviin liikuntapaikkoihin tai ulkoilualueille. Rakennetussa taajama-ympäristössä helposti saavutettavissa olevat ja hyvin opastetut puisto- ja muut virkistys- ja viheralueet mahdollistavat päivittäisiä luontokokemuksia.

2.2. Toimintaesteiset

Yhdenvertaisuusongelma syntyy, kun ympäristö tai palvelu asettaa käyttäjänsä eriarvoiseen asemaan. Ratkaisut ovat paitsi rakenteisiin ja suunnitteluun, myös asenteisiin ja palvelukulttuuriin liittyviä.

Toimimisen esteitä yleisesti aiheuttavat etäisyydet ja tasoerot, epätasaisuus, tilan riittämättömyys, kohteiden sijoittelu ulottumattomiin, ovien tms. raskaus, puutteet turvallisuudessa, vaikeasti hahmotettavissa oleva ympäristö tai palvelu, kommunikaatio-ongelmat ja allergeenit. Toimimiseen liittyvät esteet, liite 2.

3. ESTEETTÖMYTTÄ KOSKEVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Perustuslaki kieltää syrjinnän muun muassa terveydentilan ja vammaisuuden perusteella.

Suomen perustuslaki (6 §)

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä.

Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Sekä perustuslaki että yhdenvertaisuuslaki edellyttävät aktiivista toimintaa yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslaki (5 § ja 8 §)

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Viranomaisen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Esteettömän ympäristön vaatimukset perustuvat maankäyttö- ja rakennuslain ja -asetuksen yleisissä tavoitteissa mainittuun sosiaalisesti kestävä kehityksen ajatukseen ja liikkumisen tasa-arvoon. Eri väestöryhmien tarpeet olisi otettava huomioon kaavoituksessa ja rakentamisessa.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (5 §, 117 § ja 167 §)

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista.

Rakennusten tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut.

Rakennettu ympäristö on pidettävä rakennusluvan mukaisessa käytössä ja siistissä kunnossa.

Kunnan määräämä viranomainen osaltaan valvoo, että liikenneväylät, kadut, torit ja katuaukiot sekä puistot ja oleskeluun tarkoitettut ulkotilat täyttävät hyvän kaupunkikuvan ja viihtyisyyden vaatimukset. Kevyen liikenteen väylät tulee säilyttää liikkumiselle esteettöminä ja turvallisina.

Maankäyttö- ja rakennusasetus (53 §)

Hallinto- ja palvelurakennuksen sekä muussa rakennuksessa olevan sellaisen liike- ja palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, sekä näiden rakennuspaikan tulee soveltua myös niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut.

Asuinrakennuksen ja asumiseen liittyvien tilojen tulee rakennuksen suunniteltu käyttäjä-määrä ja kerrosluku sekä muut olosuhteet huomioon ottaen täyttää liikkumisesteettömälle rakentamiselle asetetut vaatimukset.

Työtiloja sisältävän rakennuksen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee työn luonne huomioon ottaen huolehtia siitä, myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on myös 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä on tasa-arvon näkökulmasta riittävät mahdollisuudet työntekoon.

Suomen rakentamismääräyskokoelma

Suomen rakentamismääräyskokoelmassa annetaan määräyksiä ja ohjeita esteettömästä rakentamisesta ja ympäristöstä. Määräykset ovat uudisrakentamisessa velvoittavia ja korjaus- ja muutostyössä sovellettavia.

Esteettömyyteen liittyvää ohjeistusta ja kirjallisuutta, liite 3.

4. ESTEETTÖMYYS KAAVOITUKSESSA JA RAKENNUSVALVONNASSA

Esteettömyyden huomioiminen jo kaavoitusvaiheessa on tulevan rakennetun ympäristön laadun kannalta tärkeää. Kaavoituksella voi vaikuttaa rakennusten ohella myös katukuvaan, katujen, aukioiden, puistojen ja rakennusten välisen tilan esteettömyyteen. Esteettömyyttä edistävät suunnitteluperiaatteet, liite 4.

Asunnon rakentaminen siten, että se on helposti muunneltavissa esteettömäksi, mahdollistaa asumisen myös omistajan ikääntyessä ja helpottaa asunnon myynnin eteenpäin. Esteettömien asuntojen kysyntä kasvaa jatkuvasti. Esteettömyyden huomioiva asunto toimii myös tilapäisen liikuntaesteiden sattuessa.

Sipoon rakennuskanta on keskimäärin varsin uutta. Siitä merkittävä osa on kuitenkin peräisin ajalta, jolloin esteetöntä rakentamista koskevia velvoitteita ei kohdistettu tavanomaisiin asuinrakennuksiin. Esimerkiksi vasta vuodesta 1994 alkaen nelikerroksiset asuinrakennukset on varustettava hissillä. Vuonna 2005 rakentamismääräyksissä edellytettiin että myös kolmi-kerroksisiin asuinrakennuksiin tuli rakentaa hissi.

Sipoon kunnan rakennusjärjestystä uudistetaan vuosien 2013–2017 aikana. Rakennusvalvonnan ohjeet ja tavoitteet, liite 5.

Uusissa rivi- ja omakotitaloissa on suosituksena rakentaa sisääntulokerrokseen niin sanottu selviytymiskerros, jossa on esteettömät kulkuväylät keittiössä ja eteisessä, vähintään yksi esteetön hygieniatila ja yöpymiseen sopiva tila.

Tavoite on, että uusilta julkisilta rakennuksilta edellytetään täydellistä esteettömyyttä ja kerrostaloilta ja työtiloilta osittaista esteettömyyttä. Pientaloilta edellytetään helppoa muutettavuutta esteettömiksi.

Lakien, asetusten ja rakentamismääräysten perusteella esteettömyyden tulee uudisrakentamisessa toteutua hyvin. Rakentamismääräyksiä noudatetaan soveltaen korjausrakentamisessa, joten vanhassa rakennuskannassa tavoitetta on sovellettava tapauskohtaisen harkinnan kautta. Jos korjausrakentamisen yhteydessä otetaan esteettömyys huomioon, voidaan välttää mahdollisia erityisjärjestelyjä.

Rakennusvalvontaviranomaiset valvovat rakentamisesta annettujen lakien, asetusten ja viranomaismääräysten täyttämistä. Rakennusvalvonnalla on siten keskeinen rooli myös esteettömyyteen liittyvien ohjeiden tarkentamisessa. Lupakäsittelyssä varmistetaan, että tonteille pääsy on esteetöntä ja että piha-alueet ja rakennukset täyttävät esteettömyyteen liittyvät määräykset ja vaatimukset.

Rakennusvalvonta pyytää merkittävistä rakennuskohteista vammaisneuvoston ja tarvittaessa myös vanhusneuvoston lausunnon lupaprosessin aikana. Tarvittaessa rakennusvalvonta järjestää lausunnonantajille yhteisen tilaisuuden, jossa on mahdollisuus kuulla hankkeen pääsuunnittelijan esittely kohteesta sekä esittää kysymyksiä pääsuunnittelijalle ko. rakennushankkeeseen liittyen.

5. ESTEETTÖMYYS JA PALVELUNTARJONTA KUNNASSA

Valtuuston 9.9.2013 hyväksymässä Sipoon vammaispoliittisessa ohjelmassa 2013–2016 on useita esteettömyyteen liittyviä toimenpiteitä, muun muassa esteetön asiointi eri virastoissa ja laitoksissa.

Esteettömyys, saavutettavuus ja käytettävyys kuvaavat erilaisten käyttäjien mahdollisuuksia hyödyntää palveluja ja tuotteita. Esteettömyys merkitsee palvelujen saavutettavuutta, välineiden käytettävyttä ja tiedon ymmärrettävyyttä. Asiakaspalvelupisteiden tulee tukea kommunikaatiota siten että akustiikka, kontrastit ja valaistus toimivat hyvin. On tärkeätä, että tarvittaessa myös kuunteluvahvistimia kuten induktiosilmukoita ja palvelusilmukoita sekä muita kommunikointia helpottavia apuvälineitä on saatavissa. Kunnallisten kiinteistöjen osalta induktiosilmukoita on muun muassa Juhlasalissa, Nikkilän Sydämessä, Topeliussalissa ja Wessmansalissa.

Hyvää palvelua ovat myös opasteet, jotka ottavat huomioon esteettömyysnäkökulman, esimerkiksi symbolilla, kuvilla tai helppolukuisella ja taktiillisella tekstillä.

Oikealla kohtelulla toimintaesteiden osallisuus ja esteettömyys lisääntyvät. Kunnan toimintayksiköiden käyttöön on hyvä hankkia neuvoa antava, toimintaesteiden kohtelua koskeva opas. Oppaisiin ja nettisivuille, joihin on koottu tietoa liikkeiden, ravintoloiden ja kunnallisten sekä muiden julkisten tilojen saatavuudesta, tulee lisätä esteettömyyttä koskevat tiedot.

Kuntalain 29. §:n mukaan kunnan toiminnasta on tiedotettava asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille. Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet. Kunnan on myös tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.

Sipoon kunnan julkaisemien tietojen tulee olla helposti luettavissa ja esteettömästi saatavilla kaikille. Lomakkeet tulee laatia selkeällä tavalla. Sähköisten palvelujen esteettömyyttä tulee kehittää siten, että muun muassa kunnan Internet-sivujen tekstisisältö on helposti ymmärrettävä ja tarpeen mukaan muutettavissa viittomakielelle. Tekstiin tulee lisätä kuuntelulinkki ja kuville tekstivaihtoehdot. Tekstin koko tulee olla muutettavissa. Nettisivujen visuaalisen rakenteen osalta tulee kiinnittää erityistä huomiota väreihin ja kontrasteihin. Kirjaintyyppiin (fontin) tulee olla graafiselta muodoltaan lukemista helpottava ja tekstin tulee erottua selkeästi taustasta myös eri tavoin värisokeille. Sivujen käytettävyyttä lisäävät monipuoliset hakutoiminnot ja selkeästi opastetut toiminnot.

EU-parlamentti hyväksyi 26.10.2016 direktiivin julkisen sektorin verkkopalveluiden saavutettavuudesta (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2016/2102 julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta). Direktiivillä on määrä parantaa julkisten sivustojen ja sovellusten käytettävyyttä kaikkien kansalaisten, mutta erityisesti Euroopan 80 miljoonan toimintaesteisten kannalta. Näin kaikki kansalaisryhmät EU:ssa pääsevät osallisiksi digitaalisesta yhteiskunnasta ja digitaalisten sisämarkkinoiden etujen hyödyntäminen helpottuu. EU-direktiivi verkkopalveluiden saavutettavuudesta perustuu standardeihin, joiden mukaan sivustoilla pitäisi esimerkiksi olla kuville vastineet tekstimuodossa ja sivustoja pitäisi voida selata ilman hiirtä.

Verkkopalvelun suunnittelussa erityisryhmien tarpeiden huomioiminen parantaa koko palvelun käytettävyyttä. Ohjeet, jotka koskevat verkkosivustojen esteettömyyttä, liite 6.

Digisyrjäytymisen estämiseksi kunnan tulee aina tarjota vaihtoehtoisia yhteydenottotapoja niille, jotka eivät käytä sähköisiä palveluja. Toisaalta pitää hyötyä digitalisoinnin mukaan

tuomista ratkaisuista ja mahdollistaa muun muassa kaikkien ajanvarausten ja kyselyjen tekeminen myös sähköpostitse.

Kunnan yhteistyökomitea on 8.3.2017 hyväksynyt Sipoon kunnan henkilöstöpoliittisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, jonka mukaan kunta edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjintää kaikessa toiminnassaan. Tavoitteena on tasa-arvoinen, kehittyvä, yhteistyökykyinen sekä hyvinvoiva työyhteisö.

6. VISIO JA TAVOITTEET

Visio

Kunta tarjoaa asukkailleen esteettömän elinympäristön. Esteetön Sipoo on tasa-arvoinen, suvaitsevainen ja hyvä paikka asua, asioida ja tehdä työtä. Sipoossa toiminnot, alueet, palvelut ja työpaikat ovat tasavertaisesti kaikkien saavutettavissa ja liikkuminen on helppoa.

Tavoitteet

I. Esteetön Sipoo

- Esteettömyys ja sen huomiointi on osa kunnan päätöksentekoprosessia ja valmistelutyötä
- Luomme järjestelmän esteettömyystilanteen ja esteettömyysohjelmassa esitettyjen toimenpiteitten seuranta varten

II. Toimiva arki ja mahdollisuus osallistua

- Etsimme yhdessä kaikkien sipoolaisten kanssa aktiivisesti parannuskohteita ja innovatiivisia ratkaisuja
- Luomme esteettömyydellä mahdollisuudet toimivaan arkeen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen iästä ja toimintakyvystä riippumatta

III. Ympäristö ja rakennukset ihmisiä varten

- Hyödynnämme rakennetun ympäristön suunnittelussa käyttäjien kokemuksia ja uusimpia esteettömyysratkaisuja sekä olemme aktiivisesti mukana niiden kehittämisessä
- Edistämme asuntotuotannossa ihmisen koko elinkaareen sopivien asuntojen rakentamista
- Pidämme esteettömyyttä olennaisena osana rakentamisen laatua
- Edistämme kestävästä kehityksestä kaikille sopivan esteettömän ympäristön rakentamisella

→ Pyrimme saavuttamaan perustasoa vastaavan esteettömyyden koko kunnan alueella ja erikoistason esteettömyyden palvelukohteiden ja asuinalueiden lähiympäristöissä, kävelyreiteillä sekä liikunta- ja leikkipaikoilla, jolloin huomioidaan kunkin palvelutyypin saavutettavuus kaikille eri käyttäjäryhmille

IV. Pääsy palveluihin ja vapaus liikkumiseen

- Teemme palveluista saavutettavia, helppokäyttöisiä ja kustannustehokkaita
- Teemme erilaisille käyttäjäryhmille soveltuvia sähköisiä palveluja
- Tarjoamme aina vaihtoehtoisia tapoja ottaa yhteyttä ja käyttää palveluja huomioon ottaen käyttäjäryhmien erikoistarpeita
- Suunnittelemme ja rakennamme yhteistyössä muiden tahojen kanssa joukkoliikenteen terminaalit ja pysäkit esteettömiksi
- Edistämme esteettömyyttä yhteistyötahojen kanssa
- Tuemme tarvittaessa omatoimista liikkumista kuljetuspalveluilla

7. TOIMENPITEET ESTEETTÖMYYDEN LISÄÄMISEKSI

Helmi–maaliskuussa 2016 järjestettiin esteettömyyskysely. Kyselyssä pyydettiin vastaajia kertomaan paikoista, joissa asiointi on helppoa tai hankalaa. Erityistä kiitosta saa Söderkullassa sijaitseva kiinteistö, jossa ruokakaupan lisäksi on muun muassa kirjasto ja hammas-hoitola. Kiinteistössä pääsee hissillä moneen paikkaan, kulku on esteetön ja oviaukot ovat leveät ja kynnyksettömät.

Moni vastaaja koki mäki- ja katuosuudet terveysasemien ja ruokakauppojen läheisyydessä hankaliksi. Myös ulkoilu talvella aiheutti osalle ongelmia lumen ja puutteellisen hiekoituksen takia. Myös se nousi esiin, että autojen luvaton pysäköinti jalkakäytävällä voi pakottaa liikuntavammaisen, rollaattorilla tai lastenvaunujen kanssa liikkuvan väistämään ajoradalle. Asiakaspalvelupisteisiin kaivataan lisää induktiosilmukoita, jotka helpottavat kuulolaitetta käyttävien kommunikointia. Lisäksi toivottiin parempaa viitoitusta Nikkilässä sijaitsevaan Seniorikeskukseen.

Vastaajien näkemykset myös erosivat toisistaan. Erään vastaajan mielestä Söderkullassa kaikki palvelut ovat lähellä ja bussilla pääsee helposti Itäkeskukseen. Toisen mielestä Söderkullassa ei ole ollenkaan palveluja.

Kesäkuussa 2016 järjestettiin esteettömyyskävelyt Nikkilässä ja Söderkullassa. Niihin osallistui esteettömyystyöryhmän lisäksi vammais- ja vanhusneuvostojen jäseniä. Kävelysten yhteydessä havaittiin useita parannuskohteita, muun muassa suojateiden kohdalla jalkakäytävien reunakivet olivat liian korkeat, viitoitus puutteellinen ja kiinteistöjen ulko-ovet hankalasti avattavissa.

Esteettömyyden lisäämiseksi kunta ryhtyy konkreettisiin toimenpiteisiin, jotka edistävät sujuvaa arkea kaikille asukkaille.

Toimenpiteet

1. Kiinnitämme huomiota esteettömyysasioihin kunnan toiminnassa, jotta ne muodostaisivat luonnollisen osan suunnittelu- ja päätöksentekoprosessia koko organisaatiossa.
2. Esteettömyysohjelman päivittämiselle ja ohjelmassa esitettyjen toimenpiteitten seurannalle luomme seuraavan menettelyn: Kunnanhallitus käsittelee esteettömyysohjelman kerran neljässä vuodessa. Ohjelmaluonnoksesta pyydetään muiden luottamuselinten ja osastojen johtoryhmien lausunnot. Kunnan johtoryhmä nimeää työryhmän hoitamaan esteettömyysasioita. Johtoryhmä käsittelee esteettömyystoimenpiteitten seurantaraportin kerran vuodessa kuultuaan ensin vammaisneuvostoa ja vanhusneuvostoa.
3. Kartoitamme jalankulku- ja kevyen liikenteen väylien sekä bussipysäkkien esteettömyyden ja laadimme toimenpide-esitykset kivetyksen, valaistuksen, asfaltoinnin ynnä muun osalta.
4. Esteettömyys ja kunnan esteettömyystavoitteet otetaan huomioon hankintoja valmisteltaessa. Esimerkiksi ulkotöiden tarjouspyynnössä kiinnitetään huomiota reunakivien soveltavuus sekä liikuntaesteiselle että näkövammaisille.
5. Hyödyimme digitalisoinnin tarjoamista palveluratkaisuista samalla kuin kehitämme hyvät käytännöt digirajoittuneiden ja -syrjäytyneiden palveluiden varmistamiseksi. Tämä koskee erityisesti kunnan viestinnän kehittämistä.
6. Otamme käyttöön neuvoo antavan, toimintaesteisten kanssa asioimista koskevan oppaan ja tilojen esteettömyysoppaan.
7. Kartoitamme kunnan hallinnoimien kiinteistöjen esteettömyyden ja toimivuuden ja laadimme toimenpide-esitykset esteettömyyden parantamiseksi. Kunnan toimitiloihin lisätään opasteet, jotka ottavat huomioon esteettömyysnäkökulman. Määritämme esteettömyyden erikoistasoa vaativat kohteet. Esteettömyys myös huomioidaan kunnan toimitilojen opastusta suunniteltaessa.
8. Päivitämme kunnan viher- ja virkistysaluestrategian ottaen huomioon esteettömyystarpeet ja ryhdymme konkreettisiin toimenpiteisiin virkistysalueiden, liikuntapaikkojen

ja -reittien kehittämiseksi.

9. Käynnistämme lähiliikuntahanketta, jossa kartoitamme Nikkilän ja Söderkullan asuvien lähiliikuntamahdollisuudet ja tutkimme mahdollisuudet järjestää yhteiskuljetukset ikäihmisille kauempana sijaitseviin virkistys- ja liikuntapaikkoihin.
10. Neuvottelemme Metsähallituksen kanssa helposti kulkevan kävelyreitit rakentamisesta Sipoonkorven kansallispuistossa.
11. Teemme yhteistyötä muiden tahojen kanssa esteettömyyden lisäämiseksi sekä fyysisessä ympäristössä että palvelujen tarjonnassa.

8. YHTEENVETO

Esteettömyyden ja saavutettavuuden merkitys korostuu tulevien vuosien aikana, kun ikäihmisten määrä kasvaa. Lainsäädännön mukaan ympäristö on suunniteltava ja rakennettava siten, että jokainen yksilö iästä, sukupuolesta, terveydentilasta ja sosiaalisesta, psyykkisestä tai fyysisestä toimintakyvystä riippumatta voi toimia ympäristössä ja käyttää palveluja. Myös palveluja on tuotettava esteettömällä tavalla.

Esteettömyyttä ei tule nähdä erityisratkaisuna, vaan kaikkien kuntalaisten liikkumista, osallistumista ja toimintaa helpottavana kunnan tapana toimia. Esteetön rakennettu ympäristö ja palvelujen hyvä saavutettavuus parantavat jokaisen elämänlaatua ja luovat erityisesti eri tavoin toimintaesteisille ja ikääntyneille edellytyksiä elää itsenäisesti.

Esteettömyyteen panostaminen on myös yhteiskuntataloudellisesti kannattavaa. Suhteellisen yksinkertaisilla toimenpiteillä ja pienillä varoilla voidaan muuttaa esimerkiksi tietoa, toimintoja ja fyysinen ympäristö sellaisiksi, että kaikki toimintaesteiset voivat osallistua yhteiskuntaan. Näillä toimenpiteillä saadaan asukkaat voimaan paremmin, koulutautumaan ja sijoittumaan työelämäänsä, mikä osaltaan myös vaikuttaa positiivisesti ihmisten terveydentilaan. Mitä paremmin yhteiskunta sopeutetaan siihen että kaikki pääsevät siihen osallistumaan, sitä vähemmän on tarvetta kunnan ja muiden viranomaisten ylläpitämiin henkilökohtaisiin tukitoimenpiteisiin.

Kunnan ja muiden viranomaisten lisäksi myös tavaroita ja palveluja tarjoavat yritykset ja yhdistykset ovat velvollisia tekemään kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida, saada koulutusta, työtä, yleisesti tarjottavia tavaroita ja palveluja, samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Kunnan visiona on esteettömän elinympäristön tarjoaminen asukkailleen. Esteetön Sipoo on tasa-arvoinen, suvaitsevainen ja hyvä paikka asua, asioida ja tehdä työtä. Sipoossa toiminnot, alueet, palvelut ja työpaikat ovat tasavertaisesti kaikkien saavutettavissa ja liikkuminen on helppoa.

Esteetön Sipoo 2017–2020 -ohjelman asettamien tavoitteiden saavuttamiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi kiinnitämme kunnan toiminnassa huomiota esteettömyysasioihin, jotta ne muodostaisivat luonnollisen osan suunnittelu- ja päätöksentekoprosessia. Luomme myös seurantajärjestelmän.

Selvitykset esteettömyysvaatimusten kustannusvaikutuksista rakentamiseen

Asuntotuotannon laatumuutokset 1990–2005 -julkaisussa arvioidaan asuntojen toimivuuden muutoksia ja niiden kustannuksia (Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy 2008, erikoistutkija Terttu Vainio). Muiden seikkojen ohella tutkitaan myös esteettömän rakentamisen hyötyihin ja kustannusvaikutuksiin. Selvityksen mukaan esteettömyysmääräyksistä johtuvat uusien asuinkerrostalojen rakentamisen lisäkustannukset ovat 1–2 % asuinneliötä kohti. Edullisuus korostuu, kun kustannukset suhteutetaan saataviin hyötyihin. Kustannukset pysyvät maltillisina myös tehtäessä rakentamismääräysten mukaisen perustason ylittäviä esteettömyysratkaisuja.

Selvitys esteettömyysvaatimusten vaikutuksista asuinkerrostalorakentamiseen -julkaisussa tarkastellaan esteettömyyttä rakentamismääräysten ja -ohjeiden kautta (Helsingin kaupunki, Kaupunkisuunnitteluvirasto 2008, julkaisu 12). Tavoitteena on asuinrakennusten ja koko asuinympäristön esteettömyyden kehittäminen. Kustannusten osalta viitataan VTT:n Asuntotuotannon laatumuutokset 1990–2005 -selvitykseen.

Esteetön koti pyörätuolipotilaalle -selvityksessä tarkastellaan täysin esteettömiksi rakennettujen tilojen, varusteiden ja erilaisien apulaitteiden lisäkustannuksia pientalorakentamisessa (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2008, Mika Raappanan insinööriyö). Selvityksen mukaan 116 m²:n suuruinen, esteettömän pientalon rakentaminen maksaisi 203 803 euroa. Esteettömyydestä johtuvat lisäkustannukset olisivat 30 800 euroa. Suurimmat kustannuserät: sähkötoimivat ulko-ovet ja luiskaan asennettu ramppi, yhteensä 13 000 euroa.

Esteetön kerrostalo tehokkaasti ja kestävästi -julkaisun mukaan esteettömyysmääräyksistä aiheutuvat kustannukset ovat noin 1–2 prosenttia asuinneliön rakentamiskustannuksista. (Ympäristöministeriö 2014, Kilpelä Niina, Hätönen Johanna, Palo Arto ja Holopainen Tapio, raportti 27). Ympäristöministeriössä on parhaillaan menossa selvitys rakennetun ympäristön esteettömyyden tilasta. Tavoitteena on kehittää asiaan liittyviä säädöksiä ja käytäntöjä.

Korjausrakentamisessa esteettömyyden parantamisesta aiheutuvat kustannukset voivat kohota huomattavasti uudisrakentamista suuremmiksi, eikä kaikkia rakennuksia ole mahdollista muuttaa jälkikäteen esteettömiksi. Toisaalta monien rakennusten kohdalla löytyy myös edullisia ja toimivia ratkaisuja. *Ikääntyvät asukkaat ja asunnot – vaihteelliset esteettömyysparannukset lähiökerrostaloissa* -selvityksessä arvioidaan tyypillisten 1970-luvun lähiökerrostaloasuntojen vaihteellaisia esteettömyyden parannusmahdollisuuksia (Tampereen teknillinen yliopisto 2015, Tapio Kaasalaisen diplomityö). Samassa yhteydessä tarkastellaan myös asuntoon liittyvän pihojen ja yhteistilojen esteettömyysongelmien

ratkaisemista. Diplomityön mukaan kyseessä olevassa rakennuskannassa merkittävätkin esteettömyyden parannukset ovat mahdollisia varsin kevyin keinoin.

Esteettömyysmääräysten soveltaminen opiskelija-asuntorakentamisessa -selvityksessä tarkastellaan esteettömyyden vaikutuksia asuntojen pinta-alatarpeeseen. Kun rakennettiin poikkeuksellisesti esteettömyysmääräyksistä tinkien opiskelija-asuntoja, pesutilojen koko pieneni 0,5 m² jääden siten noin 3,5 m²:iin. Vastaavasti esteettömyysmääräysten mukaan rakennetuissa asunnoissa asuinhuoneen pinta-ala pieneni keskimäärin vain 0,4 m². Kokeilun tavoite parantaa opiskelija-asuntojen asuttavuutta ja kalustettavuutta esteettömyysmääräyksiä lieventämällä ei siten toteutunut, merkittävää pinta-alasäästöä ei saavutettu (Tampereen teknillinen yliopisto 2016, Kalle Tuomolan diplomityö).

Toimimiseen liittyvät esteet

Allergiaa aiheuttavat tekijät ja hengitysilman epäpuhtaudet voivat rajoittaa tai hankaloittaa allergiasta tai hengityselinten sairauksista kärsivien ihmisten liikkumista. Yleisimpiä ongelmia ovat eläinallergeenit, hajusteet, tupakka ja allergisoivat kasvit sekä keväinen katupöly jalan- kulkuympäristössä.

Etäisyys korostuu kantamusten kanssa tai hitaasti liikuttaessa. Kulkuyhteyksien ollessa pitkiä levähtämismahdollisuudet tukevat itsenäistä liikkumista. Myös virkistysalueilla ja kunto- radoilla levähtämismahdollisuuksia ovat tarpeellisia.

Kommunikaatio liittyy kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kieleen. Yleisin kuulemiseen liittyvä ongelma on induktiosilmukan tai muun äänentoistojärjestelmän puuttuminen esimerkiksi auditoriosta ja asiakaspalvelutiloista. Materiaalivalinnoilla voi vähentää taustahälyä ja kaikumista. Ympäristön selkeyteen ja informaation ymmärtämiseen puolestaan vaikuttaa selkeiden symbolien käyttäminen opasteissa tekstin ohella. Tämä auttaa erityisesti kehitysvammaisia henkilöitä, ikääntyviä sekä vieraskielisiä ihmisiä.

Monimutkaisuus liittyy ennen muuta erilaisten laitteiden ja automaattien käyttöön tai informaation sisältöön. Erityisesti se vaikeuttaa näkövammaisten henkilöiden toimintaa. Laitteiden hyvä käytettävyys ja ergonomia sekä niitä täydentävä selkeä, kattava opastus ja henkilökohtainen neuvonta palvelevat myös laitteiden käyttöön tottumattomia.

Orientoitumisen helppous koskettaa eniten näkövammaisia henkilöitä. Orientoitumista helpottavat selkeiden kulkuväylien suunnittelu ja rakennusten helposti hahmotettava pohjaratkaisu, oikein valitut materiaalit ja värit sekä selkeät opasteet ja äänimerkit.

Tasapainon säilyttäminen korostuu portaissa ja luiskissa. Kulkuväylien luistamattomat pintamateriaalit, liukkauden torjunta sekä käsijohteet ja tukitangot helpottavat tasapainon säilyttämistä. Portaiden mitoituksella ja eteismatoilla on tärkeä merkitys tasapainon kannalta.

Tasoerot ovat vaikein liikkumisesteisten ongelma. Sitä voidaan helpottaa järjestämällä sekä sisä- että ulkotiloissa tasaisia, portaattomia ja kynnyksettömiä kulkuyhteyksiä sekä rakentamalla hissejä ja loivia luiskia.

Tilantarve koskettaa erityisesti pyörätuolin, rollaattorin ja sähköisten apuvälineiden käyttäjiä sekä lastenvaunujen kanssa liikkujia. Kulkuväylät, luiskat, oviaukot, ovien avautumistilat, hissit ja wc-tilat voidaan mitoittaa riittävän väljiksi. Tilantarve koskettaa myös erityisen kookkaita henkilöitä ja useamman lapsen kanssa liikkuvia.

Turvallisuus liittyy muun muassa portaisiin, kulkuteillä oleviin esteisiin, työmaakaivantoihin, ja suojateiden johdattavuuteen. Tilat ja kulkuväylien huolellinen suunnittelu, riittävä valaistus ja mahdollisten vaarapaikkojen merkitseminen ja aitaaminen estävät onnettomuuksia.

Ulottuminen koskee niin lapsia ja lyhyitä henkilöitä kuin pyörätuolin käyttäjiäkin. Esimerkiksi sopivalle korkeudelle sijoitetut käyttöpainikkeet ja automaattit, erikorkuiset vaatenaulakot sekä seisoma- että istumakorkeudelle mitoitettut palvelutiskit helpottavat niiden itsenäistä käyttämistä. Hissien hätänapit ja puhelinnumerotiedot eivät saa sijaita liian korkealla.

Voimattomuus ilmenee tyypillisesti raskaita ovia avattaessa. Se liittyy usein ikään tai sairauteen. Ovien avattavuutta voidaan helpottaa käyttämällä automaattiovia, kevyttöimisiä heloituksia ja ovenaukaisulaitteita.

Esteettömyyteen liittyvä ohjeistusta ja kirjallisuutta

- Esteettömyys kaavoituksessa, Ympäristöministeriö, Leena Silfverberg 2006
- Esteettömyysopas – miksi, mitä, miten, Kirsti Pesola, Invalidiliitto 2009
- Esteettömyystietoa, Esteettömyyskeskus ESKE, www.esteeton.fi
- Esteettömyystietoa, Invalidiliitto ry, www.invalidiliitto.fi/portal/fi/esteettomyys
- Esteettömät liikuntatilat, julkaisu 63, Opetusministeriö 1997
- Esteettömät sisäliikuntatilat, julkaisu 106, Niina Kilpelä, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2013
- Esteetön asuinrakennus, Maija Könkkölä 2003
- Esteetön asuminen, Maija Könkkölä 2003
- Esteetön luontoliikunta, julkaisu 93, Irma Verhe, Marko Ruti ja Suomen Invalidien Urheiluliitto ry, Opetusministeriö 2007
- Esteetön perhepuisto ja liikuntapolku, julkaisu 85, Pirjo Tujula, Markus Kaski ja Ilkka Jokinen, Opetusministeriö 2003
- Esteetön rakennus ja ympäristö, suunnitteluopas, Irja Hansio, Rakennustietosäätiö 2011
- Esteetön wc-tila, suunnitteluohje, Työterveyslaitos
- Outdoor environment, mobility decline and quality of life among older people, väitöskirja, Merja Rantakokko 2011
- PKS-kortit, pääkaupunkiseudun rakennusvalvontojen yhtenäiset käytännöt -ohjeet, <http://www.pksrava.fi>
- Rakennetun ympäristön esteettömyyskartointu, opas, Anna Ruskovaara, Invalidiliitto ry 2009
- RT-kortisto, Rakennustietosäätiö ja Rakennustieto Oy, www.rakennustieto.fi/rt
- Rakennusjärjestys, Sipoon kunta 2007
- Sipoon kunnan vammaispoliittinen ohjelma 2013–2016
- Sujuvampi arki ikääntyville; yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä, Anna-Mari Ruonakoski, Kuntaliitto 2004 (pdf 2014)
- SuRaKu, Esteettömien julkisten alueiden suunnittelun, rakentamisen ja kunnossapidon ohjeistaminen, Helsingin kaupunki, Rakennusvirasto 2008
- Vaikeasti kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen ja asuinympäristöjen suunnitteluopas, Liisa ja Markku Sievänen, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus 2014

Esteettömyyttä edistävät suunnitteluperiaatteet

TAVOITTEET YLEISKAAVOITUKSESSA

Asutusalueet, palvelut, työpaikat ja keskustat

- Toimintojen suhde toisiinsa; etäisyydet
- Maastollinen valinta

Liikenteen kasvun hillintä

- Päivittäisten palveluiden sijainti tiiviissä paketissa
- Joukkoliikenteen helppo saavutettavuus
- Tiiviit ja yhtenäiset kyläyhteisöt

Joukkoliikenteen edellytykset

- Hyvä saavutettavuus; asuinalueet, työpaikat, koulut
- Luontevat joukkoliikennereitit

Moottoriväylät

- Eritasoratkaisut ja niissä kevyen liikenteen jatkuvat yhteydet
- Otettava huomioon kevyen liikenteen alitus- tai ylityskohdat pääreiteillä

Pääväylät

- Asuinalueiden ja palveluyksiköiden sijoittaminen niin, etteivät ajoradat risteä kevyen liikenteen reittien kanssa samassa tasossa
- Luodaan mahdollisuudet sijoittaa pääväylä helppokulkuiseen maastoon erityisesti kevyen liikenteen pääraitin seuratussa rinnalla

Kevyen liikenteen reitit

- Helppokulkuinen maasto
- Toiminnallisesti tehokas yhdyskuntarakenne
- Isojen väylien estevaikutus poistettava eritasoratkaisuilla
- Esteettömyyden mahdollistava pääväylien sijainti ja kevyen liikenteen reittien jatkuvuus

Virkistysalueet

- Isojen kokonaisuuksien ja alueiden välisten yhteyksien säilyttäminen
- Ulkoilureittien suunnittelussa tulee varautua myös esteettömään tarjontaan ja suunnitella useita eripituisia ja liikkumisen kannalta eri vaikeusasteisia reittivaihtoehtoja

Luontokohteet

- Yhtenäisiä alueita
- Ekologiset yhteydet alueiden välillä
- Tutustumiskohteisiin esteetön reitti

TAVOITTEET ASEMAKAAVOITUKSESSA JA RAKENTAMISTAPAOHJEISSA

Palvelupisteet

- Sijainti lähelle julkisia liikenneyhteyksiä
- Hyvät yhteydet eri palvelupisteiden ja asuin- ja työpaikka-alueiden välillä
- Palveluihin yhtenäiset turvalliset kevyen liikenteen reitit
- Kevyen liikenteen reitin pituuskaltevuustavoite enintään 5 %; sivukaltevuus enintään 2 %

Asuinrakennukset

- Pysyvää asutusta kiinteistölle vain, jos on mahdollista rakentaa perille asti hitaasti liikennöitävän ajoväylän vaatimukset täyttävä ajotie
- Edistetään mahdollisuutta rakentaa hissittömiin taloihin hissi
- Pihassa oltava esteetöntä oleskelutilaa ja esteetön pääsy asunnosta pysäköintipaikalle
- Varattava mahdollisuus järjestää sähköpyörätuoleille / potkupyöräkelkoille ja niiden latauspisteelle paikka ulko-oven lähelle suojakatokseen tms. helppopääsyiseen paikkaan
- Vältettävä pysäköintipaikkojen järjestämistä niin, että moottoriajoneuvot joutuvat peruuttamaan pihalta ajoradalle kevyenliikenteenväylän yli

Rakennuksen sisäänkäynnit

- Selkeä orientoituvuus ja kulkureitit sekä riittävä valaistus tontilla
- Esteetön sisäänkäynti, portaiden yhteyteen hissi tai luiska; käsijohteet portaiden ja luiskan molemmille puolille
- Luiskan leveys vähintään 0,9 m; ja pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Pitkissä luiskissa 6,0 metrin välein lepotasanne ja molempiin päihin tasanne
- Ovien avautumissuunta määriteltävä niin, että ovi ei käänny esteettömän kulkureitin eteen

Pysäkkien sijoittelu

- Pysäkit lähelle palvelupisteitä ja asuntoja
- Pysäkkien hyvä saavutettavuus kevyen liikenteen väyliä pitkin
- Pysäkin läheisyyteen selkeästi erottuvat ja helposti havaittavat suojatiet

Kokoojakadut

- Kadun sijainti helppokulkuiseen maastoon, pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Ajoväylän ja kevytliikenteen väylän risteämisen suunnittelussa maaston korkeusasemat huomioon (mahdolliset eritasoratkaisut)
- Riittävä mitoitus toimintojen erottamiselle

Tonttikadut

- Kiinteistön liittymä kadulle mielellään tasainen, pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Sijoitus helppokulkuiseen maastoon; pituuskaltevuustavoite enintään 8 %
- Tontti- ja katuliittymien huomioon ottaminen

Kevyen liikenteen reitit, pyörätiet

- Kevyen liikenteen reittien jatkuvuus; turvallisen kattavan verkoston rakentaminen asuinalueilta kouluille, pysäkeille ja palvelukeskuksiin
- Yhdistetyn jalkakäytävän ja pyörätien leveys tavoite vähintään 3,5 m
- Erotuskaista jalankulkijoiden ja pyöräilijöiden välillä (mahdollisuuksien mukaan)
- Palveluasuntojen välittömään läheisyyteen varattava reitti "rollaattorilenkille" laadukkaaseen ympäristöön

Kävelykadut ja aukiot

- Kulkuväylien leveys vähintään 2,3 m jotta koneellinen puhdistus onnistuu
- Vapaan kulkuväylän leveys oltava vähintään 1,5 m jotta pyörätuolin käyttäjä avustajineen tai opaskoiran kanssa liikkuva mahtuvat kulkemaan; kahden pyörätuolin / lastenvaunujen kohdatessa leveyden tulee olla 1,8 m
- Pituuskaltevuustavoite enintään 5 %, sivukaltevuustavoite enintään 2 %

Alikulut

- Riittävästi tilaa kadun molemmin puolin, jotta alikulusta ulostulevien luiskien kaltevuudet ovat riittävän loivat - mieluiten enintään 5 %
- Valaistuksen oltava tasainen ilman katvealueita

Liikkumisesteisen pysäköintipaikat

- Sijainti palveluihin johtavan esteettömän ovien tai hissien läheisyyteen, leveys 3,6 m ja syvyys 5,0 m
- Mitoitus: 2 liikuntaesteisen pysäköintipaikkaa jokaista alkavaa 50 autopaikkaa kohti, ja 1 lisäpaikka jokaista seuraavaa alkavaa 50 paikkaa kohti
- Tilavaraus esteettömän sisäänkäynnin lähelle liikkumisen apulaitteille (rollaattorit, pyöräkelkat, sähköpyörätuolit, kolmipyöräpolkupyörät jne.)

Puistokäytävät ja levähdyspaikat

- Kulkuväylien kokonaisleveys vähintään 2,3 m, jotta koneellinen puhtaanapito onnistuu
- Vapaan kulkuväylän leveys vähintään 1,5 m
- Levähdyspaikkojen suositeltava etäisyys toisistaan 50 m - 250 m
- Pituuskaltevuustavoite enintään 5 %
- Pyörätuolin kääntymispaikaksi varattava tila on 1,5 x 1,5 m
- Istuinpenkeissä käsituet, penkkiryhmissä vaihtelevia istuinkorkeuksia (esim. moni rollaattorin käyttäjä pystyy ilman apua nousemaan ylös vain korotetulta istuintasolta)
- Penkkejä myös kesäauringolta suojattuihin kohtiin
- Roskakorien sijoitus helppopääsyiseen kohtaan

Julkisen tilan valaistus

- Valaistuksen tasaisuus ja oikea suuntaus oleellista; valaisimia sijoitettava riittävän tiheästi
- Valaisinmallin valinnassa otettava huomioon häikäisyn estyminen

Talvikunnossapito

- Varataan pysäköintialueille, toreille ja julkisille ulkoalueille riittävästi lumenvarastointitila
- Aurauksen yhteydessä varmistettava kevyenliikenteenväylien liittymäkohtien avaus ja hiekoitus.

Rakennusvalvonnan ohjeet ja tavoitteet

Sipoon rakennusvalvontaviranomaiset noudattavat seuraavia ohjeita: rakentamismääräykset F1 (Esteetön rakennus, määräykset ja ohjeet), F2 (Rakennuksen käyttöturvallisuus, määräykset ja ohjeet) ja G1 (Asuntosuunnittelu, määräykset ja ohjeet) sekä suunnittelu- ja mitoitusperusteet -ohjeet RT 09-10884 (Esteetön liikkumis- ja toimimisympäristö).

Esteettömyys peruskorjaus- ja perusparannuskohteissa

Peruskorjaus- ja perusparannuskohteiden esteettömyyden tarkastelu on tapauskohtaisempaa kuin uudisrakennuksissa, rakennuksen nykytilanteesta ja suojeleasteesta riippuen. Peruskorjattavissa tai vanhoihin kiinteistöihin toteutettavissa hisseissä pyritään ottamaan huomioon käytön helppous suojelelunäkölun ohella. Peruskorjattavissa kohteissa tulee esteettömyys pyrkiä toteuttamaan johdonmukaisesti ulkotiloista sisätiloihin.

Esteettömyys uusissa omakoti- ja rivitaloissa (suositus)

Pientalotontin tai rakennuspaikan rajalta sekä autopaikalta asuntoon maantasokerroksessa johtava kulkuyhteys ja sisäänkäynti tehdään myös liikkumisesteiselle tarvittaessa soveltuvaksi (esimerkiksi luiskavaraus), jos se maaston muodon ja korkeuserot huomioon ottaen on mahdollista. Huoneistojen pääsisäänkäyntiovien on oltava vähintään 1 000 mm leveitä.

Uusissa rivi- ja omakotitaloissa on suosituksena rakentaa sisääntulokerrokseen niin sanottu selviytymiskerros, jossa on esteettömät kulkuväylät keittiössä ja eteisessä, vähintään yksi esteetön hygieniatila ja yöpymiseen sopiva tila. Pyörätuolin pyörähdysympyrän halkaisija on 1 300 mm, wc- ja pesutiloissa suosituksena kuitenkin 1 500 mm:n pyörähdysympyrä pyörätuolin käyttäjän avustamista varten. Saunan oveksi sallitaan 700 mm:n leveä ovi. Sisäänkäynnin luiskavaraus esitetään pääpiirustuksissa. Myös toisen kerroksen asuinhuoneissa ja hygieniatiloissa oviaukkojen vapaan leveyden on oltava vähintään 800 mm.

Esteettömyys uusissa kerrostaloissa (vaatimus)

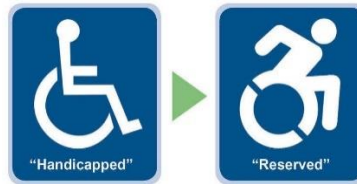
Kerrostalotontin tai rakennuspaikan rajalta sekä autopaikalta sisäänkäyntiin johtava kulkuyhteys ja sisäänkäynti tehdään myös liikkumisesteiselle soveltuvaksi (esimerkiksi tarvittaessa luiska). Huoneistojen sisäänkäyntiovien on oltava vähintään 1 000 mm:n leveitä. Jos kerrostaloasunnossa on parveke tai terassi, sinne on oltava esteetön pääsy; jos on molemmat, riittää, että toiseen on pääsy. Tasoeron voi hoitaa tarvittaessa esimerkiksi irtoluiskalla tai nostamalla parvekkeen lattia ritilöillä.

Esteettömyystyöryhmä painottaa, että vain jos sekä terassille että parvekkeelle on esteetön pääsy, ne toimivat pelastusteinä esimerkiksi satunnaisen apuvälinetarpeen aikana.

Uusissa hissillisissä kerrostaloasunnoissa on oltava pyörätuolinkäyttäjälle sopivat kulkuväylät keittiössä ja eteisessä, hygieniatilat esteettömiä, kääntöympyrän halkaisija 1 500 mm. Yhteistilat on rakennettava esteettömiksi. Yhteissaunoissa pyritään turvaamaan löylyt myös pyörätuolilla tai pyörällisen kävelytelineen kanssa liikkuville kiukaan korkeusasema huomioiden, ovileveysvaatimus vähintään 900 mm. Uusissa hissittömissä kerrostaloasunnoissa suositellaan hygieniatilojen toteuttamista kuten hissillisissä. Portaat, luiskat, tasanteet, kaiteet ja käsijohteet rakentamismääräys F2:n mukaan.

Liike-, hallinto- ja palvelutilat

Autopaikoista tulee kahden olla liikkumisesteisten käyttöön soveltuvaa autopaikkaa 50 ensimmäistä pysäköintipaikkaa kohden ja sen jälkeen yhden alkavaa 50 paikkaa kohden. Nämä paikat tulee sijoittaa rakennukseen pääsyn kannalta mahdollisimman lähelle esteetöntä sisäänkäyntiä ja ne tulee merkitä kansainvälisellä liikkumisesteisen Isatunnuksella (International Symbol of Access).

Esteetön kulkuväylä on järjestettävä tontin rajalta sekä autopaikoilta rakennukseen ja tiloihin. Pyörätuolin ja pyörällisen kävelytelineen käyttäjille soveltuvien sisäänkäyntien ja tuulikaappien, käytävillä sijaitsevien ovien ja aukkojen sekä liikkumisesteiselle soveltuvien hygieniatilojen ovien vapaan leveyden tulee olla vähintään 850 mm. Kulkuväylältä hallinto-, palvelu-, liike- ja työtiloihin johtavien ovien vapaan leveyden on oltava vähintään 800 mm. Kynnykset saavat olla enintään 20 mm:n korkeita. Monikerroksisissa toimistorakennuksissa esteettömäksi mitoitettu WC on järjestettävä jokaiseen kerrokseen.

Ravitsemusliikkeet ja hotellit

Ravitsemusliikkeisiin on järjestettävä esteetön pääsy ja liikuntaesteiselle sopiva WC, kun asiakaspaikkojen lukumäärä on 25 tai enemmän. Kunnan keskusta-alueella tulee sisäänpääsy pyrkiä toteuttamaan esteettömänä myös pienempiin ravitsemusliikkeisiin. Näin keskustan erityistason esteettömyys toteutuu.

Julkiset WC-tilat

Keskustan julkisten esteettömien WC-tilojen tulee palvelemaan kunnan toimitiloissa asioivia ja esimerkiksi pienempien ravitsemusliikkeiden asiakkaita.

Verkkosivustojen esteettömyys

Kuntien tulisi tarjota tietoa ja palveluja verkon kautta mahdollisimman monelle kuntalaiselle iästä, sosiaalisesta asemasta tai fyysisistä ominaisuuksista riippumatta. Esteettömyyden ja helppokäyttöisyyden huomiointi tulee ottaa osaksi kuntien verkkopalvelujen kehitysprosessia alkaen sivuston määrittelystä aina kehitysvaiheen testaukseen ja julkaistavan palvelun esteettömyyden varmistamiseen asti.

Esteettömyyden edistäminen palvelee kaikki tieto- ja viestintätekniikkaan tukeutuvien tuotteiden ja palveluiden käyttäjiä. Esteettömän verkkopalvelun tulee olla sellainen, että sitä voi käyttää myös näkö- ja kuuluvammaiset. Esteetön verkkosivu muuntuu helposti eri aisteille ja apuvälineille sopivaksi. Se on rakenteeltaan selkeä ja helposti navigoitava ja kieleltään yksiselitteistä ja ytimekästä.

Käytettävyys, saavutettavuus ja esteettömyys muodostavat tärkeän osan verkkosivuston kokonaisuutta. Kieliversiot, selkeät nimeämiset linkeissä, sivuston toiminnan ympärivuorokautinen luotettavuus ja sisältöjen selkeä kieliasu laajentavat verkkosivujen saavutettavuutta. Sivujen käytettävyyttä lisäävät monipuoliset hakutoiminnot, nopeat latautumisajat, selkeästi opastetut toiminnot sekä helppokäyttöiset lomakkeet.

Sivun värytys, tekstin koko ja linkkien nimeäminen olisi tehtävä niin, että kaikki sivuilla kävijät saavat sisällöstä selvää. Tekstikoko ja värytystä olisi hyvä päästä muuttamaan niin, että lukija voi tarpeen mukaan säätää ruudun itselleen sopivaksi. Taulukoiden käyttöä tulisi välttää taitossa, koska yksinkertaisilla tekstiselaimilla tai ruudunlukijalla sarakkeiden ja rivien sisällöt menevät helposti sekaisin. Sivujen olisi toimittava myös erilaisilla ja eri-ikäisillä selaimilla sekä erikokoisilla näytöillä.

Sokeiden ja heikkonäköisten huomioiminen edellyttää että sivustolla on mahdollisuus kirjasinkoon muutoksiin ja tekstin koko voi muuttaa myös selaimen asetuksista. Lisäksi kirjasimen tulisi olla päätteetön, esimerkiksi Arial Times New Romanin sijasta. Tekstin ja taustan kontrasti pitäisi myös olla suuri, paras vaihtoehto on musta teksti vaalealla taustalla. Kuville tulisi lisätä tekstivaihtoehdot. Sivustolla olisi hyvä olla myös puhuttava versio.

Sivuston koodissa tulisi huomioida tekstiselainten ja ruudunlukuohjelmien tarpeet, jolloin esimerkiksi pistekirjoitusversiossa voidaan hypätä ruudun visuaalisten osioiden yli. Vartenotettava vaihtoehto on myös sivuston tekstiversio, josta on riisuttu kaikki ylimääräinen grafiikka ja joka toimii ilman tyylitiedostoja. Tämäkin nopeuttaa tiedon etsimistä heikoimmilla nettiyhteyksillä.

Kuulovammojen ja kuulemisvaikeuksien huomioiminen voidaan toteuttaa esimerkiksi tarjoamalla kuuroille viitottua perustietoa tai tiedotteita. Videoille, multimedialle ja äänelle olisi tarjottava tekstivaihtoehtoja, jotta niiden sisältö välittyy muutenkin kuin kuuloaistin avulla.

Liikunnallisten tai motoristen haittojen huomioiminen edellyttää puolestaan että verkkosivustoa voi käyttää ilman hiirtä. Verkkopalvelun ominaisuudet olisi hyvä olla hyödynnettävissä näppäimistöä käyttäen.

Selkokielineen versio sivustosta tai sen olennaisimmasta sisällöstä helpottaa lukemista. Tämä palvelee erityisesti *luki- tai hahmotushäiriöistä tai kognitiivisista heikkouksista omaavia* henkilöitä. Selkeästi kirjoitetun tekstin merkitys korostuu verkossa, kun tietoa silmäillään ruudulta nopeasti. Selkeärakenteinen teksti visuaalisine elementteineen, korostukset, listat ja niin edelleen auttavat hahmottamaan sisältöä. Lukemista voi helpottaa välttämällä byrokraattisia termejä ja kertomalla asiat selkeästi. Sivustolla olisi hyvä olla myös puhuttava versio.

Lähde:

Kuntien verkkoviestintäohje, Kuntaliitto 2010